

DJEČJA POEZIJA U ZADARSKOM DJEČJEM LISTU *PRIJATELJ MALENIH (1915. – 1917.)*

ROBERT BACALJA

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sveučilište u Zadru

MIRISA KATIĆ

Državni arhiv u Zadru

UDK 070(497.5 Zadar):821.163.42-93]

“1915/1917

Prethodno priopćenje

Primljeno:15.5.2020.

Prihvaćeno:11. 9.2020.

SAŽETAK

U radu se analizira sadržaj dječjega euharistijskog listića Prijatelj malenih, pokrenut u Zadru ratne 1915. godine koji je izlazio zaključno s 1917. Urednik je bio franjevac Hugolin Didon (u prvom broju podršku mu je dao i zadarski nadbiskup Vinko Puljić), s nakanom izlaženja „za malene službenike i službenice Presv. Sakramenta, za hrvatsku učeću mladež obojega spola i kršćanske obitelji.“ Interpretiraju se književni prilozima: Rosanda, Anjeza, Tiehomir f..., Levina, Karla, Pere Milošev, A. Kontin i drugi. Također se ističe i suradnju Ljubimira Jurića, najprije nadučitelja u Biogradu, a poslije na Voštarnici u Zadru. Bio je stalni i najproduktivniji autor uglavnom prigodne dječje poezije u listu koji je vjerski orijentiran, ali donosi i sadržaje poučnog i zabavnog karaktera. U duhu katoličkog nauka s poukom razmatraju se mnoge teme: Isusov život, životi svetaca, marljivost, nesebičnost, domoljublje, rat, poslušnost i dr.

KLJUČNE RIJEČI: *Prijatelj malenih, vjerski list, dječja poezija, pouka*

Prijatelj malenih pojavio se druge ratne godine (1915), kao podlistak *Euharistijskog glasnika* za odrasle, s podnaslovom „euharistijski listić za malene službenike i službenice presv. Sakramenta, za hrvatsku učeću mladež obojega spola i za kršćanske obitelji.“ Izlazio je jedanput mjesečno. List je pokrenut upravo u drugoj godini rata što korespondira s pojavom intenzivne objave ratne lirike u zadarskoj periodici (nakon ulaska Italije u rat na strani Antante), napose u *Narodnom listu*, kada se svojim objavama javio i jedan od najznačajnijih pjesnika ratne poezije u Dalmaciji Juraj Kapić. (Bacalja i Ivon 2015: 204) Kapić i djeci upućuje stihove

(pjesma „Molitva dice Mariji Divici“, datirana na Božić 1915.) kojima im želi pružiti poruku nade u tim tjeskobnim vremenima: „O božanstvena divice,/ Usliši vapaj dičice:/ U sina Boga ispisi,/ Nek rat nemili prestane,/ Da nam se oci povrate,/ Obraduju nam matere,/ I hrane nama priskrbe,/ I polja naša obrade;/ Nasiju njive pšenicom,/ Zasade doce lozicom;/ Nek bude opet obilja,/ Kućnog lipog milinja,/ Ljubavi slatke otaca,/ Uz nigovanje majaka,/ Te, uz blagoslov nebeski,/ Raj uživajmo zemaljski!“ (Kapić 1918: 16-17)

Listiću *Prijatelj malenih* prethodio je *Euharistični glasnik*, glasilo euharistijskog pokreta u Zadru, od 1908. do 1917. godine, a i njega je „Didon uređivao uz podršku i blagoslov nadbiskupa Pulišića. (...) Drugi Didonov časopis *Amico dei paggoli: giornolino eucharistico dei Paggi* izlazio je u Zadru od 1911. do 1918. godine i bio je namijenjen mladim talijanskim čitateljima u kojemu je velik broj priloga, potpisan ženskim imenima (...). Uz neka je imena dopisano mjesto odakle se javljaju, a neke se predstavljaju kao *paggete* (male službenice) ili *zelatrice* (marljive poklonice). Ti prilozi pozivaju na molitvu, navode izazove koji ugrožavaju moral, govore o obavezama prema roditeljima, bližnjima i crkvi, obraćaju se djeci, a roditelje, posebno kćeri i majke, upozoravaju na opasnosti koje donosi moda i strani utjecaji.“ (Katić 2019: 161) *Prijatelj malenih* programski je slijedio, *Euharistični glasnik*, a izlazio jedanput mjesečno i „tiskao se „u mnogo tisuća primjeraka“. Glavni suradnik i urednik bio je Hugolin Didon, a drugi suradnici uglavnom su bili svećenici i učitelji. U prvom broju „djeci obojega spola“ obraća se zadarski nadbiskup Vinko Pulišić potičući ih na veću pobožnost, redovite ispovijedi i pričesti, a urednik ih poziva na „krepost, uljudnost i molitvu.“ (Katić 2019: 163) Iznimnu izdavačku djelatnost na početku 20. stoljeća, koju su pokrenuli svećenici u Zadru i Dalmaciji, valja sagledati u kontekstu uloge Crkve u javnosti odnosno djelovanja Hrvatskoga katoličkog pokreta i niza „društava koje je ondašnje svećenstvo pokretalo i podupiralo želeći ostati vjerni temeljnim načelima vjere i katoličkog nauka u vremenu kada se društvo preusmjeravalo potaknuto liberalnim pogledima (...).“ (Bacalja 2019: 30) Iz poziva na pretplatu (*Prijatelj malenih*, br. 1 za 1917. godinu) doznajemo da je od siječnja do prosinca pretplata iznosila 80 filira te način dostave: „Pretplata se šalje unaprijed. Na svakih 10 istisaka šaljemo jedan istisak na dar. Na jednu adresu manje od 10 istisaka (iznimno 5) ne šaljemo.“ (Didon 1917: 2) U članku „Na znanje“ ističe se i da se svakog prvog petka u mjesecu drži misa za sve koji primaju list, za njihove prijatelje i obitelji, što bi po uredniku trebalo motivirati djecu da se pretplate.

Pokretač i urednik lista, franjevac Hugolin Didon iz Provincije sv. Jeronima u

Zadru (u navedenom tekstu stoji: *Spisi i pretplata šalju se Ocu Hugolinu Didon - Zadar - Samostan sv. Frane*) u programu ističe da je *Prijatelj malenih* nastao upravo radi ratne situacije kao pomoć djeci: „Premila dječice, vaš otac, brat, stric ili tko od rodbine nalazi se na bojnopolju, Njima je teško. Bog zna hoće li se oni svi povratiti, da vas opet poljube u vedro čelo. Mila dječice, vi ćete možda ostati sirote, bez prijatelja. Stoga dignite već sada svoje oči, sklopite svoje ruke prema Isusu „Prijatelju malenih“. On vas ne će zapustiti, već će vas zagrliti, blagosloviti i utješiti.“ (Didon 1915: 2) Zanimljivo je da se potpisao kao „vaš ljubitelj O. Hugolin Didon franjevac Urednik“ (*Prijatelj malenih* 1915: 2), pa ovu prisnu, očinsku komunikaciju s djecom treba povezati s teškom ratnom situacijom u kojoj se našao hrvatski čovjek u Dalmaciji te 1915. godine. Započeo je rat s Talijanima nakon potpisivanja Londonskog ugovora i otvorila se nova bojišnica na Soči: „Na tu novu bojišnicu idu vojnici sa zadarskog područja no i iz cijele Dalmacije (...)“ (Bacalja i Ivon 2015: 204), a „Dalmatinci su u najvećoj mjeri bili u sastavu 22., 23. i 27. pješake pukovnije (...)“ (Bralić 2005: 97) Zato urednik i autori sadržajem približavaju djeci kršćanske vrednote u tim strašnim danima u kojima su se našle njihove obitelji i upućuju djecu na Isusov put. U članku „Dječice tražite svoga druga!“ otac Stanko Marun daje djeci primjer Isusova života i ukazuje na put ka prijateljstvu s Isusom: „Dakle mila dječice, evo ovo rajsko čedo, božansko dijete, vaš je mili i dragi drug, koji pozivlje u svoje kolo, da se s njim zabavljate, da se u njega ugledate, u njegovu dobrotu, poslušnost i sve njegove ostale kreposti (...)“ (Marun 1915: 2)

Listić je sadržavao nekoliko rubrika: Pravila o dobrom ponašanju, Tumačenja kršćanskog nauka za djecu, Kreposti dobre dječice, Život Isusov i druge, u kojima se daju savjeti o dobrom ponašanju, tumačenja vjere, moralističke priče, a „zabavni kutak prijedloge za zabavu bez igračaka jer ih u ratno vrijeme nije bilo.“ (Katić 2019: 163) Na samom početku tiska se i dječja poezija, i to prigodničarskog karaktera, jer je već u prvom broju izišao prigodni tekst pod naslovom *Prijatelj malenih*, uz dobre želje i misao da će listić dugo živjeti i da će doprijeti do svakog djeteta. Ističe se da će se zalagati za kršćanski i domoljubni odgoj u obitelji: „Prijatelju nevin-duša, / U dom svaki sretno stupi / I hrvatsku uzdanicu / Oko sebe svu okupi!“ (Rosanda 1915: 2) Pod istim pseudonimom u prvom broju izišla je i kratka pjesma *Srce čisto* u kojoj se upućuje djecu na dobrotu jer jedino tako (čistog srca) mogu doći k Isusu: „Kano dragulj bajni / Nek ti srce sjaje, / Čistoću, dobrotu, / Nek sveder odaje!“ (Rosanda 1915: 2) To je najvjerojatnije bio pseudonim urednika Hugolina Didona, a taj ženski pseudonim zanimljiv je

jer se pojavljuje i u *Zori*, 1917., listu hrvatskih katoličkih učiteljica, u kojemu su surađivali brojni zadarski svećenici, među njima i Hugolin Didon, a napose Joso Felicinović, koji se potpisivao i kao Vila s Jadrana. Zanimljivo je da su se svećenici u zadarskom tisku često koristili ženskim pseudonimima, počevši od Šime Starčevića, koji se u *Zori dalmatinskoj* obraćao Ani Vidović i potpisivao kao lička pastirica Stana Gledović. Za pretpostaviti je da su time željeli lakše doprijeti do žena i djece, i to upravo snagom ženske osjećajnosti, topline i majčinstva. (Katić 2019: 84-86 i 164-165) 'Rosanda' je najčešće potpisivala pjesničke tekstove.

Pouka je uvijek bila na prvom mjestu pa već u prvom broju imamo rubriku „Pravila o dobrom ponašanju“ u kojoj se poziva na Svetu obitelj, na slogu, mir i veselje (Zanotti 1915: 3) i djecu upućuje na isto djelovanje u svojoj obitelji: „(...) treba da vi, djeco, nastojite, kako ćete sa svojom ljubeznošću, veselim i prijaznim ponašanjem, biti svojim na izgled i unašati u svoju obitelj radost i mir.“ (Zanotti 1915: 3) Djecu se uči da je obitelj odmah iza Boga i da moraju slušati svoje roditelje kao što je Isus slušao svoje: „Za roditelje treba da ste pripravn i u vatru skočiti. Ako vaši roditelji ne znaju čitati, ne smijete se držati više njih, već njima zahvaliti, što su vas dali u školu. U nijednoj stvari vi ne smijete rastužiti svojih roditelja. Treba da ste pripravn na svaki njihov mig tako, te se i o vama bude moglo reći: „Kud majka okom, tamo dijete skokom.“ (Zanotti 1915: 3) U tekstu „Uzrok tolikih nevolja“ osuđuje se psovanje i daje primjer obitelji u kojoj je sve išlo naopako radi psovanja, a izvlači se i primjer iz društva u kojemu se često čuju psovke. U jednoj obitelji psovali su muž i djeca, zato ih je pratila glad i bolest. Tada se žena obratila molitvom Bogu u praznoj crkvi: „Na to joj odgovori jedan glas: Ženo, dok bude tvoj muž psovao i proklinjao, neće nikada biti mira u tvojoj kući (...) Ženo, dok budu psovala tvoja djeca, dotle ćete trpjeti glad (...) Zaludu je, milosrđa nema, ženo, dok se budu u tvojoj kući čule psovke i proklinjanja, nikada ne će biti u njoj ni zdravlja ni mira.“ (Zanotti 1915: 3) Na kraju slijedi izravna pouka: „Poradite na svaki mogući način, da se iz vaše kuće, iz vaše okolice, iz vašeg mjesta iskorijeni ova strašna opačina, psovaka i kletava, i tada će zastalno vrhu vas, vrhu vaših obitelji, vrhu vašeg mjesta zavladati Božji blagoslov.“ (Zanotti 1915: 3) Tekst je pisan u skladu s kratkim poučnim porukama koje su se tijekom 19. stoljeća redovito objavljivale i kao štivo u čitankama. Primjer je trebao odvrćati djecu (upućen i roditeljima kao pouka) od neprimjerenog ponašanja. To nalazimo u Šulekovoju čitanki iz 1850: „Kazimir se je rado bacao s kamenjem. Gdjegod je vidio mačku, ili psa, ili pticu, ciljao je na nje. Većputah je bacao samo u višak, da vidi, kako će kamen visoko ili daleko letjeti. Otac mu to sabrani: Ka-

zimire, ostavi se bacanja; ti ćeš učinit još veliku nesreću. Jednom dojde susied, i prituži se, da mu je Kazimir u prozor bacio. On je iskao, da mu se kvar naplati, i korio je roditelje, što sina neodhranjuju. Oni su se jako stidili, da jim susied što takovoga reći može. Ali pomislite kako su bili za tim serditi na Kazimira i što mu se je dogodilo?" (Šulek 1850: 59) Ovdje je očito, kao i u Zanottijevu tekstu, primjer namijenjen djeci i roditeljima.

Već u prvom broju tematizira se rat i povezuje s rodoljubljem u anegdoti „Mali Jurica i rat“: „Neka rodoljubna majka naučila svoga sinčića, da se uz svaku jutarnju i večernju molitvu pomoli i za pobjedu naše vojske. Jednoga dana će reći njezin Jurica: „Samo kad nebi naši generali danas započeli bitku!“ „Zašto Jurica?“ upita ga majka. „Ah, mama, jutros sam zaboravio moliti za pobjedu naše vojske.“ (Didon 1915: 3) Iz primjera se vidi kako, je i ponašanje djece u ratu bilo u vidokrugu odgojitelja, ali dosta tolerantno prema njima i njihovoj ulozi i s dozom humora i šale. Taj šaljivi kutić lista nastavlja se i u drugim brojevima, npr. pod naslovom „Iz škole“ na šaljiv način tematizira se poslovice Ispeci pa reci: „Drugi put ga opet učitelj pita isto. Ivica ne odgovara. *Učitelj:* Zašto ne odgovaraš? *Ivica:* Ja pečem!“ (Didon 1915: 6) Druga Rosandina pjesma isto je programska, pa je u tekstu „Prijatelj malenih“ ispjevao ime, ciljeve i poučni karakter lista: „Stotinama na ruke ću pasti/ Da ih tješim i svjetujem milo,/ Da ih bodrim, ako im se srce/ S koje boli, siromašno svilo!!! I putim ih do svetog mjesta,/ Gdje stanuje mali Isus, dragi, Koj' mi svoje darovao ime,/ Da mu budem glasnik djeci blagi.“ (Rosanda 1915: 6) Tu je svakako prisutan i onaj pedagoški, vjerski poučak i put do Isusa vjerom, molitvom i poniznošću: „Da im pričam na stranicama mojim/ Što no Isus od njih pita, želi,/ I kako će, ako budu dobri,/ Da im srca, mlada razveseli. (...) Da se nađu na koljenima često,/ Gdje no sjaju oltarska vratašca.“ (Rosanda 1915: 6)

Iste godine kao autor pojavio se i Ljubimir Jurić, koji je potpisan kao nadučitelj u Biogradu n/m. Objavio je pjesmu „Prijatelju malenih“, u kojoj (kao i Rosanda – Hugolin Didon) uzima temu predanosti Isusu, marljivosti i života bez grijeha. Pjesma je prigodničarskog karaktera jer predstavlja osvrt na početak izlaženja lista i njegov program: „Evo našeg čednog lista/ U bijelom ruhu,/ Naš prijatelj, dobri Isus,/ Nama pruža ruku,/ Da naspreko ovog lista,/ Ko prijatelj pravi,/ Od propasti duše, tijela,/ Štiti i obrani. (...)“ (Jurić 1915: 3) I njegova pjesma slijedi odgojnu, pedagošku namjeru primjernog odnosa prema životu u vjeri i ljubavi prema Isusu i njegovu putu: „Vršit ćemo zapovijedi/ Sveđer tvoje svete,/ Izbjegavat marno sveđer/ Griješne zgrade klete (...).“ (Jurić 1915: 10) On svojevrsnom

dijaloškom formom apostrofira obećanje djece da će biti poslušna: „Ti nas pazi, štiti,/ Mi ćemo Ti vi'ekom biti/ Preposlušni sinci (...).“ (Jurić 1915: 10) Pjesma se uklapa u Didonov program kojim poziva učitelje i učiteljice na suradnju u širenju *Prijatelja malenih*: „A sad se i vama obraćam, cijenjeni vjeroučitelji i učiteljice, kojima je dodijeljena uzvišena zadaća, da pripravite crkvi i domovini čelične, značajne i kreposne sinove i kćeri, te vam od srca zahvaljujem, što ste se odazvali mojemu toplom pozivu te toliko radili za širenje ovog najmlađeg Isusovog čeda. Vaš će trud biti ovjenčan najljepšim plodom, ali radite i nadalje za širenje ovog listića, poduprite ga, šaljite zanimljivih člančića iz dječjeg života, te ne sustajte dok ne vidite, da se je udomio u svakoj kršćanskoj kući.“ (Didon 1915: 10)

U dva sačuvana primjerka iz 1916. u Državnom arhivu u Zadru (br. 8 i dvobroj 11-12) donose se različite teme iz vjerskog života. U crkvenom kalendaru popraćene su mnoge teme, tako i sakrament prve pričesti u br. 8 u pjesmi „Novim prvopričesticima“ koju je potpisala Karmen Ksenija (možda je i ovo pseudonim nekog svećenika), govori se o djeci otvorenom putu prema Isusu i vjeri: „Samo što je vječno, blago,/ Nek vam srcu bude drago,/ Jer vas vječno k meni vodi,/ A to mojem Srcu godi./ A zajamstvo mojeg žara/ Ja vam dajem alem taj,/ Dragocijen je i pun čara/ On utiša plač i vaj!/ To je djeco, križ moj sveti/ Na kojem bijah ja propeti,/ Na nj me ljubav za vas probi/ I Srce mi preporodi (...).“ (Karmen Ksenija 1916: 49-50) I tu se u formi dijaloga djeci nudi Isusova pouka i poruka, da ih on očekuje i da na svome životnom putu slijede njegov primjer, ali i da je pred njima trnovit put: „Kad vas shrvu ljute boli/ Ove tužne suzne doli,/ Tad uprite vaše zjene/ Na križ sveti i na mene.(...)// Samnom dakle putem neba,/ Samnom kroz tu pustu dol,/ Žuriti se sada treba,/ Jer vas čeka mnoga bol.(...).“ (Karmen Ksenija 1916: 50) Pouka dolazi i kroz primjer života afričkog dječčića koji je obišao veliki dio svijeta, a kada su ga upitali što mu se najviše sviđa od onoga što je vidio kratko je odgovorio: „Na takovo pitanje dječak prosto dušno odgovori: ‘O, gospodo moja, meni se dopada samo Isus!’“ (B. M. 1916: 50) U istom broju donosi se tekst „Mudrost jednog dječaka“, u dijaloškom obliku, a potpisuje ga Marko Buratović, svećenički kandidat. U njemu je dječak pametnim odgovorima, naučenim od roditelja, nadmudrio mudraca kojemu je postavljao pitanja. Tako se u odgovorima upućuje na dječaka i njegovu mudrost, a odbacuju se savjeti mudraca, koji može krivim odgovorima lakovjerne zavesti na pogrešan put: „Koja je prva zadaća u svijetu?“ Svijetom ravnati. Nije istina. Sam sobom vladati. „Tko je najbogatiji na svijetu?“ Tko najviše ima novaca. Nije istina. Tko je s malim zadovoljan. Zastidjen mudrac povikne: Lako je pitati, ali je teško odgovarati.

Deder ja ću tebe pitati; kaži mi: „Tko je tebe toliko naučio?“ Poniznost mojih roditelja. „Kako je velik svijet?“ Tako je velik, da ga samo Bog može objuniti. No još je tako velik, ko ispraznost umišljene mudrosti.“ (Buratović 1916: 51) U istom broju je i primjer skromnosti jednoga dobrog učenika u tekstu „Zlatan odgovor.“ U dvobroju 11-12 tematizira se Dan mrtvih i Isusov život. U tekstu koji potpisuje Anjeza, govori se o značenju toga dana i o onome što bi djeca i odrasli trebali napraviti u spomen na svoje mile i sve preminule: „(...) rodbina pokojnika postavlja cvijeće u izobilju!... doduše i to je dobro, ali nije dosta samo cvijeće, već treba da se skrušeno molimo; molitva je najmoćnije sredstvo, da se siromašne duše milih pokojnika čim prije oslobode onih teških muka, koje trpe u mjestu čistilišta.“ (Anjeza 1916: 70) U istom dvobroju opet se javlja Rosanda (zapravo Didon) s pjesmom u slavu Isusa i radosti predanja Isusu i njegovu putu: „I tkogod Mu smjerno dođe/ Tuga njeg' va namah prođe,/ srce kuca rajске slasti,/ Odoljuje duh napasti.“ (Rosanda 1916: 75) Nepotpisanom pjesmom (autorstvo ćemo pripisati Dindonu, jer iza pjesme slijedi njegov tekst „Na znanje“ u kojemu poziva pretplatnike na misu u crkvu sv. Frane u Zadru).

Pjesmom „Anđeo Svetotajstva“ započinje godište 1917. kojom pjesnik u hladnoći koja vlada svijetom doziva Isusovo betlehemsko rođenje: „U jaslama ko da drhće/ Od studeni Isus mali:/ I noć drhće usred sn'jega/ Smrzle zv'jezde nebo gali.“ i suprotstavlja mu toplinu, atmosferu Božića i rođenja Isusova i, naravno, anđelčića navjestitelja, listić *Prijatelj malenih*: „Čuj! toplinom tih srdaca/ Ti se topli! Njemu veli...! Zrake su to Svetotajstva/ Okrunišе prizor c'jeli.// Oj, anđeo sad je listić, /Što k Isusu srca nosi/ I sad klečec do jaslaca/ Svaku milost za njih prosi.“ (Anđeo Svetotajstva 1917: 1) I u drugim se tekstovima tematizira božićno vrijeme, kao u priči „Mali Jurica“, u kojoj se dječak na samrtnoj postelji u božićno vrijeme ne odriče Isusa, nego mu je on utjeha: „Ah, naš mali Jurica leži na samrtnom krevetu. Uz njega stoje zaplakani roditelji. Žalosni su, ali ih Jurica sam tješi: „Ta ne plačite, ja ću biti doskora do mog Isusa – ja ću se igrati s anđelima, pa kud ćete ljepše!“ Drugi dan Božića pozlilo Jurici jako. (...) Smrtna borba trajala kratko vrijeme i Jurica nasmjehnuvši se jedva čujno izgovori: „Isuse moj, ljubim Te, Isuse moj...“ i presta disati. (Levina 1917: 2) I u ovom primjeru u strukturi tipične čudoredne priče za djecu i mladež iz prakse pisaca devetnaestog stoljeća poruka „Ljubite Isusa“ je ispričana kroz strašni primjer umirućeg djeteta. Definirajući čudorednu pripovijetku Milan Crnković i Dubravka Težak ističu da se u njoj susreće niz elemenata i da „u njoj ima nešto od biblijskih parabola, dosta od propovjedničkih 'peldi', primjera iz života sročениh tako da se na njima

može razvijati pouka (...) ona pripovijeda događaje iz 'stvarnog' života želi da bude 'realistička', ali želi poučavati, pa događaje bira i doraduje tako da bi se moglo iz njih izvući što više pouke.“ (Crnković i Težak 2002: 142)¹ Slične pelde naći ćemo i u drugim brojevima, npr. br. 7-8, str. 49-50 „Prva pričest jednog umirućeg dječaka“, što je jedna od dominantnih vrsta koja se provlači kroz sva godišta lista.

Poezija je uglavnom prigodnog karaktera i najviše je ima u prvim brojevima svakog godišta, čime se zahvaljuje pretplatnicima ili se nešto najavljuje. Tako je, nastavljajući prigodničarski diskurs, i u drugom broju 1917. (jer pjesma nije prispjela za prvi broj) nadučitelj Jurić objavio pjesmu „*Prijatelj malenih* svojim pretplatnicima za novo ljeto.“ Ispod pjesme stoji da je nastala u prosincu 1916. u Zadru. Pjesništvo prigodničarskog karaktera dominantno je u zadarskoj periodici 19. i početka dvadesetog stoljeća te gotovo da nije bilo prigode o kojoj se nije mogla ispjevati pjesma.² To se ostvaruje i u zadarskoj periodici od romantizma do kraja Prvoga svjetskoga rata. Sjetimo se Preradovićeve prigodnice „Zora puca bit će dana“ koja najavljuje novopokrenuti zadarski list *Zora dalmatinska*. Ona je i nadmašila samu prigodu, tj. izlazak novoga zadarskog i hrvatskoga književnog lista 1844. (Frangeš 1987: 152)

U tom kontekstu različitih prigoda o kojima se pjeva i prigodničarstva u dalmatinskoj periodici valja gledati i na Jurićevu prigodnicu „*Prijatelj malenih*“, koja se obraća specifičnoj publici jer je namijenjena pretplatnicima, odnosno djeci koja čitaju listić. Autor im se izravno obraća i hvali dječicu što redovito plaćaju dostavljeni im list, a zauzvrat im obećava: „Kao dosad/ Tako i odsad,/ Mjesečno ću izlaziti/ I redovno dolaziti/ Baš iskreno poput brata,/ Na poštena vaša vrata.“ (Jurić, 1917:1) U pjesmi se nada da će tako idealna veza između lista i djece i dalje trajati: „Bez iznimke svako đaće,/ Redovito mene primat/ I pošteno podmirivat.“ (Isto) U tom tekstu naglašava se i ona primarna namjena lista, tj. odgojni

¹ Zanimljivo je da i jedan od najpoznatijih i najprevođenijih njemačkih ćudorednih pripovjedača u Hrvatskoj u 19. st. Franz Hoffmann u prevedenoj priči „Igla“ daje primjer umirućeg djeteta, djevojčice koja nije poslušala majčin savjet. (Crnković i Težak 2002: 143)

² Pjesništvo prigodničarskog karaktera dominantno je u zadarskoj periodici 19. i početka dvadesetog stoljeća te gotovo da nije bilo prigode o kojoj se nije mogla ispjevati pjesma. Pjevalo se o različitim društvenim događajima: otvorenju vodovoda, crkvi, zavoda i različitih institucija, o crkvenim blagdanima, mladomnicima, novopokrenutim listovima, novim spomenicima, u prigodi narodnih slavlja, obljetnica (npr. u čast palih junaka i pobjede kod Visa 1866. godine), u pravaškom tisku prigodno su za 30. travnja, objavljivane pjesme u čast Zrinskih i Frankopana i dr. U tom pjesničkom žurnalizmu nema velikih dosegâ, ali su te pjesme imale posebnu ulogu u obraćanju širem čitateljstvu i u stihovima nudile obavijesti ili upute na važnost neke prigode. (Bacalja 2011: 47; Bacalja i Ivon 2015: 203-204; Bacalja 2018: 61)

učinak: „Pa pouku moju svaku,/ Bilo teško, bilo laku,/ Baš iz srca slijedit djelom,/ Te pokazat svijetu cijelom,/ Da se među vojsku vrsta/ Spasitelja Isukrsta!“ (Isto) Urednik se uljudno ispričava čitateljima što je pjesma kasno poslana za prethodni broj, u kojemu bi bilo prigodnije da je izišla, a objavljuje je tek u veljači, pa uz pjesmu navodi nadnevak kada je nastala: „u Zadru, prosinca 1916.“ (*Prijatelj malenih*, 1917, br. 2: 1) U nastavku poručuje i da im želi sretno novo ljeto: „A sad milim čitateljim,/ Starim, novim prijateljim,/ Svim od srca želim sretno,/ Da im bude novo ljeto!“ (Jurić 1917: 1)

U dvobroju 3-4 iste, 1917. godine nalazimo tri pjesme novih autora (Tiehomira f... i Krunoslava) i usto, kao i obično, urednika, Rosande (Hugolina Didona). U pjesmi „Anđeo noći“ autor potpisan iza pseudonima Tiehomir f... pjeva o čuvaru koji bdije tijekom noći nad svijetom: „ Da sasluša molitve nevine/ I iz mladih i starih srdaca,/ Da ponese Bogu na visine./ Tako stoji preko cijele noći/ Saslušuje molbe; brani/ Cjeli narod s nebeskom moći (...)“ (Tiehomir f... 1917: 18). Autor koji se krije iza pseudonima Krunoslav.³ U Dubrovniku su u to doba objavljene mnoge pjesme nastale u prigodi smrti (Bacalja 2011: 141-143). Krunoslav piše nadgrobnicu, tužaljku *Mrtvoj rodici!* U toj prigodi žali roditelje koji su u mjesec dana ostali bez sinčića i kćeri i, premda je pjesnik daleko, on tuži za svojim milim izgubljenim rodod: „Ja daleko od tvog groba/ Ali ipak za te tužim (...) Tamo gore med anđelim/ Moli Venko dragog Boga/ Da On dušu, tjelo čuva/ Ljubljenog ti braca tvoga.“ (Krunoslav 1917: 21) I ovu pjesmu možemo povezati s tradicijom dalmatinskih pjesnika prigodničara, odnosno, ona izvire iz tradicije pjevanja nadgrobnica. Te su se pjesme pjevale u prigodi smrti poznatih kulturnih i javnih djelatnika, ali i običnih ljudi iz naroda. To pjevanje je bilo rašireno u dubrovačkim, splitskim i zadarskim novinama, a imalo je funkciju iznošenja žalosti najužoj rodbini, prema prijateljima i poznanicima, suradnicima i dr. Nadgrobnice su pisali anonimni autori, a najveći broj su napisali upravo svećenici. Zanimljivo je da su neke od tih pjesama potpisane kolektivno, kao npr. u dubrovačkom listu *Crvena Hrvatska* pjesmu „U smrt Iva Dežulovića“, potpisuje Stonjska Hrvatska čitaonica u br. 24, od 24. lipnja 1899. (Bacalja 2011: 142-143)

Rosanda, tj. Hugolin Didon, kao začetnik hrvatskoga euharistijskog pokreta, slavi Euharistiju: „U njoj nam je svjetlo, žiće/ U njoj nada mir;/ U njoj srcu zadovoljstvo/ Vjernoj duši pir!“ (Rosanda 1917: 23) Upućuje se djecu na prihvaćanje i poštovanje euharistije, tj. na obećanje za sretan život onome koji poštuje

³ Zanimljivo je da se na razmeđu stoljeća u dubrovačkoj periodici svećenik Kalisto Tadin potpisuje pseudonimom Krunoslav i Krunoslav Tolstojevsky. (Bacalja 2011: 81-82; 98)

misno slavlje: „U njoj sreća, jest jedina/ Zalag spasa prav;/ Tko je štuje imat će/ Sretan život sav!“ (Rosanda 1917: 23) U istom broju je i primjer preobraćenja nošenog snagom euharistije, „Jedno obraćenje“, tj. primjer anglikanskog svećenika iz Londona koji je s kćeri došao u katoličku crkvu i, vidjevši Svetohranište, vratio se staroj vjeri: „Pa dobro, tata ja hoću da idem, gdje je Isus, gdje je svijetlo. Otac se gušio jecanjem ... vjera što je proistekla iz svetohraništa, bijaše obuhvatila njegov duh i srce. I on se obrati sa cijelom obitelji na katoličku vjeru.“ (M. B. 1917: 23) U istom broju prikazuje se život blažene Imelde (*Prijatelj malenih* 1917: 3-4, str. 18-19). Zanimljiv je i prilog, tada već stalnog suradnika, Ljubimira Jurića, nadučitelja na Voštarnici u Zadru u pjesmi „Pozdrav Hrvata“, u kojoj on govori o načinu ponašanja, odbija novu modu i pozdrav: „Ljubim ruke!“ i „Klanjam se!“ / Pozdravi su smiješni; Ali su u modi sad su, / Pa su za to viteški... (Jurić 1917: 39) On upućuje djecu na stare hrvatske pozdrave koji su u skladu s vjerskom tradicijom: „Hvaljen Isus i Marija!“ / Uz to: „Zdrav mi bio!“ / To je pozdrav Hrvata/ Od starine bio.“ (Isto) U pjesmi Neka bjesni koja nije potpisana hrabre se djeca da ustraju na Isusovom putu: „Ne plaši se smrtno pleme! / Njegova si roda rod, / Prem je teško tvoje breme / Tvoje se ne će skršit brod.(...) Rastvorene grudi Krista/ Čekaju nas svaki čas, / Da stupimo srca čista/ I čujemo njegov glas.“ (1917: 40) U istom broju objavljena je i priča „Bakičina uspomena“ u kojoj se tematizira sakrament Prve pričesti u razgovoru bakice i djevojčice Dragice. Bakica se na unukin nagovor sjeća svoje prve pričesti i pokazuje joj uspomenu koju je čuvala cijeli život: „ - Daj, bakice draga - zamoli Dragica - pokaži mi tvoju uspomenu Prve sv. Pričesti. Ja ću sutra primiti dobrog Boga, pak bih rado, da mi pokažeš tvoju uspomenu toga dana i pripovijediš mi, kako će to biti, kad Boga primim. - Starica se nasmiješi, uzme u ruke stari, izlizani molitvenik, otvori ga i nađe u njem sličicu malu, ali punu misli. Strmim putem osutim dračama, stupala je djevojka, stiskajući srcu ljiljan i križ, a na vrhuncu čekao je svećenik, koji joj je imao udijeliti 'kruh jakih' Tijelo Sina Božjeg.“ (Rosanda 1917: 41) Onda je savjetuje o važnosti vjere za njezin budući život: „Ti ćeš osobito sutra morati obećati Isusu, da ćeš sve za nj trpiti i misliti, da je on s neba došao i postao malen i siromašan; da nije imao koljevke niti odjela, da je drhtao od studeni u jaslicama, a sve za nas jer nas je ljubio! (...) Sutra mu se pokloni za to kao Bogu i ljubi ga puno, jer je on nas puno ljubio; pouzdaj mu se, više nego meni, nego majci, sve mu reci, jer ti je on sam jedini 'Prijatelj'.“ (Rosanda 1917: 41-42). Urednik i u ostalim tekstovima objašnjava značenje svete pričesti: „Poljubac malog Ivica“ i „O. Sv. Pričesti“. Ipak, najviše tema je posvećeno značenju

euharistije, jer je sam urednik bio najvažniji pokretač euharistijskih pobožnosti na tlu Hrvatske, a *Prijatelj malenih* je od osnutka, kao euharistijski listić, posvećen djeci i njihovim obiteljima.

Domoljubna tematika također je dio sadržaja poezije koja se objavljuje u listu, pa je suradnik Ljubimir Jurić ispjevao pjesmu *Naš barjak* kojom slavi hrvatsku trobojnicu, a ispred koje stavlja samo barjak kršćanstva iza kojega je išao i hrvatski narod kroz svoj hod prema budućnosti: „Trobojnicu slavnu Hrvat vije,/ Nigdje mira bez nje njemu nije; S Njom se diči, objeručke gri,/ U najžešću vatru za Njom hrli. (...) Barjak taj je najveći med svima,/ Ovog svijeta slavnim barjacima;/ Na njemu se kao Alem blista,/ Križ sa slikom Spasitelja Krista.“ (Jurić 1917: 45) U pjesmi se osvrće i na rat koji bukti, a koji osuđuje. Vraća se u hrvatsku povijest te u stilu romantičara, napose Mažuranića, spominje i vrijeme kada se vodio sveti rat protiv strašne sile koja je ugrožavala kršćanstvo: „Kadno nekrst navalio bio/ I kršćanstvo uništiti htio,/ Tad se naše i staro i mlado,/ Za Krst časni borilo se rado, (...)“ (Jurić 1917: 46) U pjesmi se dotaknuo rata, iako se u sačuvanim primjercima lista autori rijetko bave tom temom, jer očito su dječju pažnju željeli odvratiti od rata: „Evo i sad nastala su doba/ Da mir ruši gorda ljudska zloba./ Plaču majke, cvile sitna djeca,/ A u lugu tužna starost jeca,/ Jer rat ljuti svakog već smuti/ Ocim, braći zameli se puti...“ (Isto) Već je bjesnila četvrta godina rata pa u pjesmi snažno iskazuje poruku nade da će molitvom i s Božjom pomoći rat uskoro završiti: „Stoga svetom križu pritecimo/ I skrušeno Boga zamolimo,/ Da nas radi muke Sina Svoga,/ Oslobodi od rata ovoga;/ Nek već jednom sunce mira grane,/ Čovječanstvu bolji danak svane.“ (Jurić 1917: 46) U pjesmi se odražava sav osjećaj ondašnjeg čovjeka protiv rata koji je dotad odnio mnoge živote i zavio u crno mnoge obitelji, a u pozadinu donio glad i bolest. Jurić piše i priču potaknutu ratom: „Iz života male Dragoile“, koja je u ratu ostala bez majke, a otac joj je na ratištu u Italiji. (br. 7-8 i 9 1917) Kruno (to je vjerojatno pseudonim već spomenutog Krunoslava), te 1917. godine objavljuje prigodnu pjesmu u kojoj preuzima Rosandinu i Jurićevu ulogu jer su oni redovito naslovljavali svoje pjesme pozdravnog tipa upućene listiću: „Listiću ‘Prijatelj Malenih’“ Izražavali su podršku listu i zahvaljivali, u ime djece, na širenju Isusovih riječi: „Iz Njegovih mednih usta/ Ti nam mile glase nosiš/ I tvojom nam rosom bistrom,/ Još nevina srca rosiš.// Primi, evo pozdrav mili/ O dječice male, nas,/ I proslijedi radit dalje,/ Na napredak i naš spas!“ (Kruno 1917: 49)

U istom broju objavljena je i priča „Siromah“, u kojoj se kažnjava one koji preziru siromahe, a primjer je djevojčica Minka koja je prezirala siromahe. Kažnjena

je zbog oholosti, jer joj je izgorilo svo očevo imanje pa je i ona postala siromašna. Taj je prozni tekst također napisan u stilu čudoredne pripovijetke, koja kao smo već istaknuli uzima primjere „iz života sročeni tako da se na njima može razvijati pouka (...)“ (Crnković i Težak 2001: 142) Pripovijeda se u prvom licu, tako da se priči daje osobita doza realističnosti, odnosno, kao da je (ističu Crnković i Težak u raščlambi strukture čudoredne pripovijetke) uzeta iz „stvarnoga“ života. (Crnković i Težak 2001: 142) No već se u primjeru nedoličnog ponašanja djevojčice Minke priprema pouka: ne rugaj se siromahu, jer i ti možeš biti u toj situaciji. „Kada je na ulici sastala kojega siromaha, prezirno se ogledala, gurala ga je, rugala mu se i. t. d. Često je puta u školi govorila: ‘Nema za mene mržeg čovjeka do siromaha’. O, da je znala što će ona još biti, sigurno ne bi bila tako govorila!“ (Karla 1917: 52) Događaje se u priči „dorađuje tako da bi se iz njih moglo izvući što više pouke.“ (Crnković i Težak 2001: 142) „Duboko me je potresla vijest, kad sam doznala, da gori kuća Minkinih roditelja. Drugi dan pronijela se gradom vijest, da su izgorile sve 4 kuće Minkinih roditelja i još 2 susjedne kuće (...) Prošlo je nekoliko mjeseci od onog žalosnog večera. O, da znadete, kako je teško bilo Minki, kad je došla u školu u umazanoj i zakrpanoj haljinici.“ (Karla 2001: 52) Pouka je u vrlini skromnosti i poštovanju braće koji pate: „Oh, ne budimo oholi, ne budimo imanjem ili zvanjem svojih roditelja previše ponosni, jer sve je prolazno; danas si bogataš, sutra možeš biti najveći siromah.“ (Karla 1917: 5) Pripovjedač daje i primjer iz svojega „stvarnoga“ života, odnosno on nije s novcem koji bi mu roditelji dali za slatkiše trošio za sebe „već bi onaj novac darovala siromahu. (...) Mnogo više me je veselilo, kada sam dobiveni novac darovala siromahu te time otrla gorku suzu, nego da sam mnogo slatkiša pojela (...)“ (Karla 1917: 53). Kruno potpisuje i pjesmu „Isusu u svetohraništu“ kojom se ocrtava dječja privženost Isusu: „Te b’ Isuse, koji ljubiš/ Nas dječicu cvijeće tvoje,/ Darivamo još nevino,/ Jošter čisto srce svoje.“ (Kruno 1917: 9)

Ljubimir Jurić je, pored svojih stihova, objavljivao i usmenu poeziju, kao što je epska pjesma pod naslovom „Narodne pjesmice“ koja je, očito, dio nekoga šaljivog ciklusa. Polazište joj je nonsens: „Poletio soko bez krilašca,/ Prihvatio pušku od trstike/ Da ubije na ležaju zeca./ Nepogodi na ležaju zeca, Već pogodi careva deliju./ U zlo ga je mjesto pogodio/ Podkolino u srce junačko./ Mrtav junak na zemljicu pade,/ Martav pade, a živ kući dođe,/ Mrtvu majku napostelji nađe,/ Gdje mu kroji gaće i košulju./ Sestra mu se od radosti smije,/ Otac mu se još rodio nije.“ (Ljubimir Jurić, nadučitelj u Zadru 1917: 60) Posljednji pjesnički priglog u listu je pjesma „Zvao si me...“ objavljena u dvobroju 11-12. Autor, Pero

Milošev (vjerojatno novi pseudonim), izlazi s temom pokajanja i svjedočanstvom povratka na pravi put: „Omrznu mi sada/ Takav život moj,/ Tebe molim Bože!/ Daj mi oprost svoj.// Jer Ti samo možeš/ Vratit pokoj moj,/ Kad po oproštenju/ Budem opet Tvoj.“ (Pero Milošev 1917: 74)

UMJESTO ZAKLJUČKA

Neveliki književni opus, napose onaj pjesnički, ostvaren u dječjem listu *Prijatelj malenih*, koji je tek dijelom dostupan, jer nisu sačuvani svi brojevi lista, ne nameće se svojom dorečenošću bilo formalne prirode, bilo temama koje su primarno u okviroma dječjeg interesa, kao što je bezbrižna igra i veselje. U to je doba već bio ostvaren zanimljiv i po mnogočemu nedidaktičan pjesnički put hrvatske dječje poezije, osobito u djelu Krunoslava Kutena u kojem se „pojavljuju igre riječi-ma, elementi nonsensa, onomatopeja, napuštanje obvezatne epske podloge (...) i humor što proizlazi iz dječjeg odnosa sa svijetom (...)“ (Crnković 1988: 87) S druge se strane nastavlja tradicionalni tijek iz časopisa *Bosiljak* u *Smilje*, a usmjera ga Ljudevit Varjačić čiji se „tip poezije, koji se objavljuje u *Smilju*, zapravo nastavlja na patriotsku, pobožnu i ćudorednu poeziju (...)“ (Hamrešak i Zima 2015: 285) Kada govorimo o dječjoj poeziji u listu *Prijatelj malenih*, treba imati na umu namjenu lista, jer je riječ o dječjem vjerskom časopisu koji je uređivao franjevac Hugolin Didon, glavni pokretač euharistijskog pokreta u Hrvatskoj. On je taj pokret nastojao što više proširiti, a u ratno vrijeme, djeca i žene bili su zapostavljeni, pa je takav vid pažnje imao veliko značenje, kao i tumačenje katoličkog nauka s glavnom temom Isusa, kao prijatelja malenih i pouke upućene u skladu s katoličkim odgojem. Njegove ideje i predani pedagoški rad prihvatili su zadarski svećenici i učitelji, koji su to teško ratno vrijeme ublažavali poučnim štivom i brigom za odgoj djece koju su učili o vrijednostima utemeljenim na katoličkom nauku pravednosti, ljubavi prema roditeljima i bližnjima, potičući ih na Isusov put pravednosti i poštenja, odricanja i žrtve, odmičući se pritom od ozbiljnog odgojnog tona u pasažima kratkih, anegdotalnih crtica. U dječjem pjesništvu izdvaja se nekoliko autora, prvenstveno Hugolin Didon, koji se tematski vezuje uz euharistiju i svoj program, ali se djeci obraća najviše stihovima jer su im oni prihvatljiviji od drugih književnih vrsta, slijede poučne i ćudoredne kratke priče, koje dominiraju u listu, imaju didaktičnu ulogu i pogodan su medij za prenošenje vjerske pouke. Drugi autor, Ljubimir Jurić, uglavnom piše prigodne tekstove

vezujući ih uz početak godišnjeg izlaska listića. Objavio je i nekoliko pjesama koje izlaze iz toga tematskog kruga: „Pozdrav Hrvata“, i „Naš barjak“ u kojima osuđuje rat i moli Božju pomoć da rat prestane. Iako nije izašla iz te prigodničarske poezije kakvu nalazimo u dalmatinskoj periodici 19. stoljeća i nije dotaknula teme koje su više u interesu djece, dječja poezija u euharistijskom listiću *Prijatelj malenih*, svojim je porukama čvrsto na putu usađivanja vjerskih vrednota malim čitateljima, a prema analiziranom korpusu, vidi se da je prisutna i didaktična i patriotska tematika. Stoga možemo reći da se i taj list svojim pjesničkim prilozima čvrsto vezao uz „tri središnja pjesnička poticaja u dječjoj poeziji 19. stoljeća“ (Hameršak i Zima 2015: 285) i u tradicionalni tijek hrvatske dječje poezije na početku 20. stoljeća uključio i zadarski kulturni krug.

Izvori i literatura

- Anjeza. 1916. Mrtvi dan., *Prijatelj malenih*, 2 (11-12): 70.
- BACALJA, Robert. 2011. *Dubrovačke teme i portreti*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- BACALJA, Robert. 2018. Književno djelovanje Mata Vodopića i Petra Kuničića i hrvatska pomorska tradicija. U: *Od glagoljaške tradicije do suvremene škole* (zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa u povodu pedesete obljetnice učiteljskog studija u Zadru), ur: Robert Bacalja i Slavica Vrsaljko, Zadar, 53-68. Sveučilište u Zadru.
- BACALJA, Robert. 2019. Svećenici u kulturi i književnosti u Dubrovniku na razmeđu XIX. i XX. Stoljeća. U: *Dubrovnik u hrvatskoj povijesti* (zbornik radova u čast akademiku Nenadu Vekariću, ur. Mario Grčević i Nenad Vekarić, 13-34. Zagreb: Hrvatski studiji.
- BACALJA, Robert, IVON, Katarina. 2015. Ratna lirika Jurja Kapića u zadarskom *Narodnom listu* 1915.-1918. U: *XII. Međunarodni kroatistički znanstveni skup*, ur. Stjepan Blažetin, 200-210. Pečuh: Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj.
- B. M. 1916. Meni se dopada samo Isus. *Prijatelj malenih*, 2 (8): 50.
- BRALIĆ, Ante. 2005. *Zadar u doba Prvog svjetskog rata* (doktorska radnja). Zadar: Sveučilište u Zadru.
- BURATOVIĆ, Marko. 1916. Mudrost jednog dječaka, *Prijatelj malenih*, 2 (8):50-51.
- CRNKOVIĆ, Milan. 1988. Krunoslav Kuten i počeci hrvatske dječje poezije, u: Krunoslav Kuten i drugi, *Stari sat*, Zagreb, Mladost, 85-89.
- CRNKOVIĆ Milan i TEŽAK, Dubravka. 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Znanje.
- DIDON, Hugolin. 1917. Andeo Svetotajstva. *Prijatelj malenih*, 3 (1): 1.
- DIDON, Hugolin. 1915. Program. *Prijatelj malenih*, 1 (1): 1-2.
- DIDON, Hugolin. 1915. Uvod. *Prijatelj malenih* 1 (3): 9-10.
- DIDON, Hugolin. 1915. Iz škole. *Prijatelj malenih* 1 (2): 6.
- DIDON, Hugolin. 1915. Mali Jurica i rat. *Prijatelj malenih* 1 (1): 3.
- DIDON, Hugolin. 1917. Na znanje. *Prijatelj malenih* 3 (1): 1-2.
- FRANGEŠ, Ivo. 1987. *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb – Ljubljana: Nakladni zavod Matice hrvatske – Cankarjeva založba.
- HAMERŠAK, Mirjana; ZIMA, Dubravka. 2015. *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international.

- JURIĆ, Ljubimir. 1917. Narodne pjesmice. *Prijatelj malenih*, 3 (9): 60.
- JURIĆ, Ljubimir. 1917. Naš barjak. *Prijatelj malenih*, 3 (7-8): 45-46.
- JURIĆ, Ljubimir. 1917. Pozdrav Hrvata. *Prijatelj malenih* 3 (6): 39.
- JURIĆ, Ljubimir. 1915. Prijatelju malenih. *Prijatelj malenih* 1 (3): 10.
- JURIĆ, Ljubimir. 1917. „Prijatelj malenih“ svojim pretplatnicima na novo ljeto god. 1917. *Prijatelj malenih*, 3 (2): 1.
- KAPIĆ, Juraj. 1918. Molitva dice Mariji Divici, u: *Rukovet ratnih i narodnih pjesama*, 16-17.
Split: Štampom Narodne tiskare u Splitu.
- Karla. 1917. Siromah..., *Prijatelj malenih* 3 (7-8): 52-53.
- KARMEN Ksenija. 1916. Novim prvopričesnicima. *Prijatelj malenih*, 2 (8): 49-50.
- KATIĆ, Mirisa. 2019. *Uloga žena u kulturnom životu Zadra u 19. i u prva dva desetljeća 20. stoljeća* (doktorski rad). Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Kruno. 1917. Isusu u svetohraništu. *Prijatelj malenih* 3 (9): 59.
- Kruno (1917) Listiću „Prijatelj Malenih“., *Prijatelj malenih*, 3 (7-8):49.
- Krunoslav. 1917. Mrtvoj rodici!, *Prijatelj malenih*, 3 (3-4):21.
- MARUN, Stanko. 1915. Dječice, tražite svoga druga!. *Prijatelj malenih*, 1 (1): 2.
- M.B. 1917. Jedno obraćenje. *Prijatelj malenih* 3 (3-4): 23.
- Nepotpisano. 1917. Neka bjesni!. *Prijatelj malenih*, 3 (6): 40.
- Pere Milošev. 1917. Zvao si me ..., *Prijatelj malenih*, 3 (11-12): 74.
- Rosanda. 1917. Bakičina uspomena. *Prijatelj malenih*, 3 (6): 41-42.
- Rosanda. 1917. Euharistija. *Prijatelj malenih*, 3 (3-4): 23.
- Rosanda. 1916. Pred Isusom. *Prijatelj malenih*, 2 (11-12): 75.
- „Rosanda“.1915. *Prijatelj malenih*. *Prijatelj malenih*, 1 (2): 6.
- „Rosanda“.1915. *Prijatelju malenih*. *Prijatelj malenih*, 1(1): 2.
- „Rosanda“. 1915. Srce čisto, *Prijatelj malenih*, 1 (1): 2.
- ŠULEK, Bogoslav. 1850. Kazimir, u: *Mala čitanka za početnike*, 59.
- Tiehomir f ... 1917. Anđeo noći. *Prijatelj malenih*, 3 (3-4): 20.
- Zanotti. 1915. Pravila o dobrom ponašanju I. U obitelji. Najsvetija obitelj. *Prijatelj malenih* 1 (1):3 .
- Zanotti. 1915. Uzrok tolikih nevolja. *Prijatelj malenih*, 1 (1): 3.

**CHILDREN'S POETRY IN THE ZADAR'S BULLETIN FOR CHILDREN
PRIJATELJ MALENIH, 1915-1917**

ABSTRACT

The paper analyzes the content of the children's Eucharistic bulletin Prijatelj malenih, launched in Zadar in 1915 and published until 1917. The editor was a Franciscan, Hugolin Didon (supported by the Archbishop of Zadar Vinko Puljišić in the first issue), with the publishing being intended "for small clerks and clerks of the Blessed Sacrament, for young Croatian learners from Christian families of both sexes". We interpret the literary articles on religious and educational topics signed by associates under pseudonyms: Rosanda, Anjeza, Tiehomir f..., Levina, Karla, Pere Milošev, A. Kontin and others. The collaboration of Ljubimir Juric is emphasized, once a superintendent in Biograd, and later in Zadar at Voštarnica. He was a consistent and the most productive author of predominantly occasional children's poetry in a religiously oriented newspaper, having also created content of instructive and entertaining character. In accordance with the instructive-oriented Catholic doctrine, many topics are discussed: the life of Jesus, the lives of saints, diligence, selflessness, patriotism, war, obedience, etc.

KEYWORDS: *Prijatelj malenih, religious paper, children's poetry, teachings*

